

MŰHELY

FRAZER-IMREGH MONIKA (FORD.)
Angelo Poliziano: *Levelek*, II. könyv, 1–2. levél

I.

Angelo Poliziano kedves barátjának, Filippo Beroaldónak¹

Felolvasta nekem a minap leveledet Pico della Mirandola barátom, ez a lángeszű, romlatlanul tiszta jellem, melynek legvégén engem is oly megtisztelő módon említ meg, mintha a tudósok gyülekezetében az őutána következő helyet számomra jelölnéd ki. Ámbár jómagam ítéletedet (ha nevezhetjük ennek), tudatlanságom tudatában lévén nem hallgathattam pirulás nélkül, mégis, mivel nagy jóindulatból fakadt, oly örömmel fogadtam, hogy még az is alig okozna akkora örömet,² ha meggyőzném magam, hogy igaz, amit állítasz rólam. Mert jóllehet bizonyágtételleddel lelkiismeretem ellenkezik, mégis örülök, hogy valaki szemében így tűnhetek fel, ahogyan a te dicsérő említésed (tehát egy igen művelt fő említése) bemutat. Ezért is rögtön tollba mondtam ezt a neked szánt levelet, Beroaldo, hogy előadjam, mennyire jól esik számomra e dicséretedbe foglalt figyelmességed, s hogy egyúttal biztosítsalak arról, hogy semmilyen alkalmat nem fogok elmulasztani, s lépten-nyomon azon leszek, hogy irányomban tanúsított jóindulatodat és igyekezetedet valahogyan végre megháláljam.

Élj boldogul!

Firenze, 1489. január 16.

II.

Filippo Beroaldo kedves barátjának, Angelo Polizianónak³

Rendkívüli örömmel olvastam végig azt a levelet, amelyet a minap küldtél nekem, mind azért, mert te küldted, mind ékes stílusa miatt. *Miscellaneá*d tanúsítja óriási

¹ Az idősebb Filippo Beroaldo (1453–1505) bolognai humanista, a bolognai egyetem tanára 1479-től, aki számos klasszikus szöveget adott ki és kommentált. Legjelentősebb az Apuleius munkáihoz írt kommentárja. Európai szinten is nagy elismerést vívott ki azzal a mezőgazdasági munkákat magában foglaló szövegkiadásával, amely Columella, Cato, Varro és Rutilius Palladius műveit tartalmazta. Tanára volt unokatestvére fiának, az ifjabb Filippo Beroaldónak.

² ...*vix tantundem fuerim voluptatis habiturus* – Butler így fordítja (*Letters*, 79.): „my pleasure would be rather less”.

³ E levél latin megfogalmazásán érződik a versengeni akarás. Nehezebb volt fordítani, mint akár Guarino, akár Leonico leveleit. Sok csavarással tűzdelte meg, a ház-hasonlat pedig nem volt egészen következetes, a fordításban igyekeztem a képet egységesebbé tenni. Kicsit izzadság-szagú, nem szárnyal, hanem csapdos.

tudásodat, leveled hihetetlen kedvességedet. Gyalázat, ha az embert felülmúlják tudásban, ha azonban kedvességben múlják felül, az még nagyobb gyalázat! Ezért folt esett a becsületemen, méghozzá nem is kicsi, hanem hatalmas, mely ráadásul kitörölhetetlen, mert te mindkettőben felülmúltál. Írói tudásom átengedte az első helyet a te kifinomult stílusodnak, méghozzá minden hátsó gondolat nélkül. De még kedvességem is, melyért egyébként nem szoktak elmarasztalni, olyannyira elmarad a te kedvességed mögött, hogy veled összehasonlítva méltán barátságatlannak lehetne engem tartani. Egy valaki máshoz írt levelemben csak úgy futólag hozzátettem neked szóló üdvözlőmet. Te – és ez a te erényed – nyomban levélben viszonzod ezt, mely csiszoltságában⁴ Poliziano mesteri tudását világosan megmutatja, és az egészből csak úgy árad a figyelmesség és a jóindulat.

Hogy erre röviden válaszoljak, nincs arra szükség, kedves Polizianóm, hogy köszönetet mondj kiválóságodat illető tanúságtételemért és ítételemért. Hiszen, ha nem akarok üres fecsegő színében feltűnni, azt teszem, amit tennem kell. Azontúl biztos lehetsz abban, hogy a homlokomra van írva, mit gondolok,⁵ s nem hagyja el a számat olyasmi, amit nem gondolok komolyan. Írásaim teljes összhangban vannak gondolataimmal, ami a szívemen, az a számon, s elmém mélyéről őszinte kijelentések törnek elő, túl minden púderes színlelésen. Mindenki, aki egy kicsi kis műveltséggel rendelkezik, felnéz tudós tanultságodra, igen beható ismereteidre. Én felnézek rá, és kedvelem is. Így van ez most, és így lesz a jövőben is. Vagyok és leszek dicséreteidnek, ha nem is megfelelő, de legalább jóakarató hírmondója! Megvetettük nálatok egykor a köztünk levő kölcsönös barátság alapjait, melyet miután azóta írásaink építőköveivel erősítettünk meg, az maradt hátra, hogy ugyanezen kötőanyaggal tető alá hozzuk. Ezt pedig zsinórmérték szerint tesszük, ha leveleink felváltva követik egymást közöttünk, ha nem is naponta, de legalábbis hetente írunk egymásnak. Barátságunk megszilárdításában kétségkívül ezek képviselik a téglákat és a habarcsot. Nyitva áll a barátság ajtaja, s megígérem, hogy gyakori vendége leszek.

Élj boldogul, a tudományok dísze, te, s amivel⁶ a polihisztor Picónak tartozol, neki az én nevemben is add meg!

Élj boldogul!⁷

⁴ Szójáték: *politura Politianum* – a főnév és a melléknév valószínűleg ugyanabból a töből van. Ha igen, akkor Poliziano szülővárosát, melyről nevét vette: *Mons Politianus* (Montepulciano), így lehetne fordítani: „csiszolt, sima” tehát „Kerekdomb”.

⁵ *...me in primore fronte animum gestare*. A kifejezés Apuleiusnál fordul elő, *Apologia*, XL, 7.

⁶ Szójáték: a *nomen* egyszerre jelent „nevet” és „adósságot”, tehát Poliziano tartozik egy viszont üdvözlővel Picónak, ezáltal azonban Beroaldo még többel tartozik Polizianónak.

⁷ A kéziratokban még ez szerepel: Bologna, 1490. január 22.